

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2022, 5(9): 1249-1264.

DOI: [10.26677/TR1010.2022.1074](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1074)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Hopa Destinasyonunda Turizm Faaliyetlerinin Geliştirilmesine Yönelik Paydaş Görüşleri Üzerine Bir Araştırma

Dr. Öğr. Üyesi Yener OĞAN, Artvin Çoruh Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Artvin, e-posta: oganyener@artvin.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1523-8498>

Dr. Öğr. Üyesi Ceyhun AKYOL, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin Meslek Yüksekokulu, Artvin, e-posta: ceyhunakyol@artvin.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5542-7309>

Dr. Öğr. Üyesi Zehra BULUT, Artvin Çoruh Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Artvin, e-posta: zehrabulut@artvin.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8979-4390>

Öz

Turizm hareketlerinin gerçekleştiği destinasyonlarda, konu ile doğrudan ve dolaylı ilgili tüm paydaşların faaliyetlere katılım göstermeleri, destinasyonun gelişimi açısından önemli bir konudur. İlgili paydaşlar destinasyonun yatırım, tanıtım, pazarlama, planlama gibi adım ve stratejilerinde rol oynamakta, yöre turizmi ile ilgili düşünceleri ve katkıları önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Artvin ilinin sahil ilçelerinden olan Hopa'da faaliyet gösteren paydaşların yöre turizmi ile ilgili düşüncelerini belirlemek ve turizm endüstrisine olan katkılarını tespit etmektir. Çalışma kapsamında nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu doğrultuda, Hopa ilçesinde bulunan 14 turizm sektörü paydaşıyla yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma neticesinde, Hopa ilçesinde turizm temalı hizmet veren veya faaliyet gösteren işletme, kurum ve kuruluş yetkililerinin ilçedeki turizm faaliyetlerinden genel anlamda memnun oldukları, özellikle yerel yönetimin turizmin geliştirilmesine yönelik çalışmalarından umutlu oldukları belirlenmiştir. Araştırmada Hopa ilçesindeki turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve faydalarının artırılmasına yönelik önerilere de yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm Paydaşları, Hopa Destinasyonu, Artvin.

Makale Gönderme Tarihi: 24.06.2022

Makale Kabul Tarihi: 03.09.2022

Önerilen Atıf:

Oğan, Y., Akyol, C. ve Bulut, Z. (2022). Hopa Destinasyonunda Turizm Faaliyetlerinin Geliştirilmesine Yönelik Paydaş Görüşleri Üzerine Bir Araştırma, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(9): 1249-1264.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(9): 1249-1264. DOI:[10.26677/TR1010.2022.1074](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1074)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

**A Research on Stakeholder Views on the Development of Tourism Activities in
Hopa Destination**

Assistant Prof. Dr. Yener OĞAN, Artvin Çoruh University, School of Applied Sciences, Artvin,
e-mail: oganyener@artvin.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1523-8498>

Assistant Prof. Dr. Ceyhun AKYOL, Artvin Çoruh University, Artvin Vocational School, Artvin,
e-mail: ceyhunakyol@artvin.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5542-7309>

Assistant Prof. Dr. Zehra BULUT, Artvin Çoruh University, School of Applied Sciences, Artvin,
e-mail: zehrabulut@artvin.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8979-4390>

Abstract

It is an important issue for the development of the destination that all stakeholders directly or indirectly related to the subject participate in the activities in the destinations where tourism movements take place. The aim of this study is to determine the opinions of the stakeholders operating in Hopa, one of the coastal districts of Artvin province, about local tourism and to determine their contributions to the tourism industry. Qualitative research approach was adopted within the scope of the study. In this direction, interviews were conducted with 14 tourism sector stakeholders in Hopa district using semi-structured interview technique, and the obtained data were analyzed descriptively. As a result of the research, it has been determined that the officials of the enterprises, institutions and organizations that provide tourism-themed services or operate in the Hopa district are generally satisfied with the tourism activities in the district, and they are especially hopeful about the works of the local government for the development of tourism. In the research, suggestions for the development of tourism activities in Hopa district and increasing their benefits are also included.

Keywords: Tourism Stakeholders, Hopa Destination, Artvin.

Received: 24.06.2022

Accepted: 03.09.2022

Suggested Citation:

Oğan, Y., Akyol, C. ve Bulut, Z. (2022). A Research on Stakeholder Views on the Development of Tourism Activities in Hopa Destination, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(9): 1249-1264.

GİRİŞ

Turizm sektörünün ekonomik ve sosyal bakımdan sağladığı katkılar değerlendirildiğinde, küresel önemi hızla artmakta, sektörler arası rekabet de bu artışa paralel olarak ivme kazanmaktadır. 2019 yılında Çin'in Vuhan kentinde başlayan ve hızla tüm dünyaya yayılan COVID-19 salgını ile küresel boyutta sağlık, sosyal ve ekonomik bakımdan ciddi sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Bu durum, tüm dünyada uygulanan seyahat ve turizm kısıtlamaları ile özellikle turizm sektörünü ciddi şekilde etkilemiştir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından yayınlanan rapora göre, uluslararası turizm hareketleri, 2020 ve 2021 yıllarına kıyasla 2022 yılında güçlü bir şekilde toparlanmaya devam etmekte ve 2021 yılının ilk çeyreğinde 41 milyon turiste kıyasla, 2022 yılının ilk çeyreğinde yıllık %182 artarak tahmini 117 milyon uluslararası turist hareketine ulaşmıştır (UNWTO, 2022). Turizm sektörü, yaşanan olumsuz gelişmelerden yüksek derecede etkilenen bir yapısına karşın, dünyada en fazla gelir getirici etkiye sahip öncelikli sektörler içerisinde yer almaktadır.

Turizmin önemi ve sağladığı faydaları ele alan birçok akademik çalışma bulunmaktadır (Tokhirovich, 2022; Gavurova, 2020; Malik, 2018; Duarte Alonso ve Nyanjom, 2017; Bunghez, 2016). Ülkesel veya bölgesel kalkınmadaki pozitif etkisi doğrultusunda turizmin geliştirilmesini ve sürdürülebilirliğini sağlamak, birçok özel veya kamu bünyesindeki kurum ve kuruluşlar olarak sektörel paydaşların temel hedefleri haline gelmiştir (Sharpley, 2000). Ülkelerin, bölgelerin, toplulukların ve devlet kurumlarının turizm sektörünü geliştirmek, sosyo-ekonomik sürdürülebilirliği ve kalkınmayı geliştirmek amacıyla turizmi rekabet aracı olarak kullanabilmeleri için çeşitli girişimlerde bulunmaktadırlar. Bu girişimlerin başarılı olabilmesinde ise turizm paydaşları kilit bir rol oynamaktadır (Roxas, 2020; Duarte Alonso ve Nyanjom, 2017; Byrd, 2007). Dolayısıyla turizm sektörünün geliştirilmesinde, sosyo-ekonomik kalkınmada ve ortaya çıkabilecek sorunlarda turizm odaklı kalkınma stratejilerinin oluşturulması ve başarıya ulaşabilmesi bakımından turizm sektöründe kilit rol oynayan kamu ve özel sektör paydaşlarının önemli bir rolünün olduğu görülmektedir. Bu bakımdan turizm sektörünün geliştirilmesi, varsa sorunların belirlenerek bu sorunlara çözüm önerileri getirilmesi hususunda özel ve kamu düzeyinde desteklerin sağlanmasında turizm paydaşlarının katılımları büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede çalışmada, Artvin ilinin sahil ilçelerinden olan Hopa'da faaliyet gösteren paydaşların yöre turizmi ile ilgili düşüncelerini belirlemek ve turizm endüstrisine olan katkılarını tespit etmek amaçlanmıştır. Literatürde, turizm sektörünün gelişiminde paydaşların önemini vurgulayan çok sayıda çalışma mevcut olsa da bu hususta Hopa ilçesi özelinde daha önce yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda, ilk olarak turizmin ülke veya bölgelere sağladığı katkılar bakımından önemi ve bu gelişmede kilit rol oynayan turizm paydaşlarının önemi ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra Hopa ilçesinde bulunan 14 turizm sektörü paydaşı ile nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği kullanılarak görüşmeler sağlanmış olup, elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda ortaya çıkan bulgular doğrultusunda, Hopa ilçesinde turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve faydalarının artırılmasına yönelik çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Yirmi birinci yüzyılda turizm faaliyetleri, ekonomik bakımdan önemli bir göstergedir (Gavurova, 2020) ve ekonomi toplumun gelişmesinde ve modernleşmesinde aktif bir role sahiptir (Bunghez, 2016). Turizm olgusunu geliştirebilmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak, turizmle ilgili çok sayıda ve çeşitli tarafların desteğini gerektirir ki bunlar, turizm ve kamu sektörü kuruluşlarından destinasyondaki yerel topluluk gruplarına kadar çeşitli çıkar gruplarının yer aldığı paydaşlardan oluşmaktadır (Timur ve Getz, 2009; Long, 1997). Dolayısıyla turizm sektörü ülke veya bölgelerin

ekonomik ve sosyal bakımdan gelişimini etkilerken, bu gelişimi ve dolayısıyla ekonomik kalkınmayı teşvik eden bir unsur olarak hareket eden turizmin paydaşlarının önemli etkileri bulunmaktadır.

Artvin ili, Karadeniz Bölgesinin en doğusunda yer almaktadır. 1948 yılında ilçe statüsü kazanan Hopa, Artvin'in hem en kalabalık hem de ekonomik açıdan en önemli ilçesi konumundadır. 2021 yılı nüfus verilerine göre, il genelinde toplam 169.543 kişi kayıtlıdır. İl genelindeki toplam nüfus oranına göre 28.136 (%16.60) kişi ilçe nüfusuna kayıtlıdır (Artvin İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, 2022). Hopa ilçesinin ekonomik olarak çevre ilçelere oranla gelişmesinde Sarp Sınır Kapısına yakınlık ve limanın bulunmasına bağlı olarak ticaret faaliyetleri gelişmiştir. (Katkat Özçelik, Oğan ve Aktaş Güzel, 2015). Ayrıca tarım ve turizm gibi sektörlerde de çevre ilçelere oranla daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Son yıllarda Artvin genelinde turizm faaliyetlerine artan bir talep bulunmaktadır.

Artvin ili konaklama tesisleri envanterine göre Hopa, il geneline oranla konaklama tesislerinin nicelik bakımından en fazla olduğu destinasyondur. İlçede bakanlık belgeli tesis sayısı 3, oda sayısı 218, yatak sayısı ise 436'dır. İlçedeki mahalli belgeli tesis sayısı ise 24'tür. Hopa ilçesinde A grubu statüsüne sahip 5 seyahat acentesi faaliyet göstermektedir. Artvin'de bulunan özel statülü alanlara bakıldığında, Hopa ilçesinde 1 tabiat koruma alanı (Çamburnu), 1 tabiat parkı (Güneşli ve Balıklı Şelaleleri) bulunmaktadır. Artvin'de yer alan tescilli kültür varlıkları listesinde Hopa; 4 cami, 3 köprü, 4 konut, 1 anıt ağaç ve 1 minare ile toplamda 13 somut kültürel varlıkla yer almaktadır. İlçede ayrıca 1 adet uluslararası festival (Kültür, Sanat ve Deniz Festivali) gerçekleştirilmektedir (Artvin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022). İlçe sınırlarında yer alan önemli turizm alanları, Yoldere Köyü Kemer Köprüsü, Çamburnu Tabiatı Koruma Alanı, Hopa Müzesi, Kopmuş Plajı ve Orta Hopa Mahallesi Camii olarak sıralanabilir. Ancak Hopa bulunduğu konum itibarıyla yörede önemli bir kavşak noktası olup, çevresinde bulunan Karagöl, Macahel, Çifte Köprü, Mençuna Şelalesi, Batum gibi önemli turizm destinasyonlarına ortalama uzaklıktadır (Oğan ve Durlu Özkaya, 2021). Hopa ilçesinin bulunduğu coğrafi konum ile ilgili bilgilere Harita 1'de yer verilmektedir.

Harita 1. Hopa İlçesi ve Diğer İlçelerin Artvin İlindeki Konumu

Kaynak: <https://www.milliyet.com.tr/egitim/haritalar/artvin-haritasi>

Paydaş Kavramı

Paydaş kavramının kökeni, işletme bilimi literatürüne dayanmaktadır. İlk olarak 1980'lerde R. Edward Freeman tarafından öne sürülen paydaş teorisi, herhangi bir kuruluşun, çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, topluluk üyeleri ve hükümet dahil olmak üzere çeşitli gruplarla ve bireylerle olan ilişkileri olarak karakterize edilmektedir (Sautter ve Leisen, 1999; Freeman, 1984). Paydaş, "bir işletmenin hedeflerine ulaşmasını etkileyen veya bundan etkilenen herhangi bir grup veya birey" olarak tanımlanmaktadır (Freeman, 1984: 46; Feeman, 2010: 25). Bryson (2004: 22) tarafından paydaş kavramı ise, "liderler, yöneticiler ve personel tarafından bir şekilde dikkate alınması gerekli olan kişi, grup veya kuruluşları" ifade etmektedir. Bu bağlamda paydaş kavramı, bir işletmenin hedeflediği başarıya ulaşabilmesinde kilit rol oynayan belirli grupları veya kişileri yani işletmenin iç ve dış çevresini, sosyal, toplumsal veya ekonomik açıdan önemli olarak değerlendirmektedir.

Turizm Sektörü Paydaşları ve Paydaşların Destinasyondaki Rollerini

Turizm sektörü, farklı sektörlerden birçok paydaşın aktif katılımını içeren karmaşık bir yapıya sahiptir. Sürdürülebilir turizmin gelişimi ve başarılı şekilde yürütülmesi, paydaşlar olarak nitelendirilen halk, girişimciler ve topluluk liderlerinin destekleri ve aktif katılımları ile gerçekleştirilebilmektedir (Akhtar vd., 2022; Bryd, 2006; Gunn, 1994). Dolayısıyla, turizmin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamak için paydaşların desteği oldukça önem arz etmektedir. Ancak, turizm sektörünün gelişiminde paydaşlar ile olan etkileşim eksikliği ve toplum katılımının yeterince sağlanamaması durumunda, sosyo-kültürel bakımdan olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Akhtar vd., 2022).

Turizm sektörünün stratejik olarak gelişimi ve başarısı bakımından etkin olarak planlanma, örgütlenme, yöneltme ve kontrol fonksiyonlarının uygulanması için etkili bir paydaş yönetimi uygulamak gerekmektedir. Destinasyonların yönetilmesinde ve özellikle de organizasyonlar ile toplum veya diğer organizasyonlar arasındaki ilişkilerin anlaşılmasında paydaşlar kilit rol oynamaktadırlar (İnanır, 2019). Ancak, planlamacılar yalnızca turistler, işletme sahipleri ve hükümet yetkilileri gibi en belirgin paydaşları dikkate almakta (Sautter ve Leisen, 1999) olup, turizm faaliyetlerini önemli ölçüde etkileyen ve/veya bu faaliyetlerden etkilenen diğer kişi ve/veya grupları ihmal edebilmektedirler. Bu açıdan değerlendirildiğinde turizm sektöründe yer alan paydaşların kimler olduğunun belirlenmesi önem arz etmektedir. Freeman (2010) tarafından organizasyonların başarılarında etkin rol oynayan paydaşlar; yerel topluluk organizasyonu, işletme sahipleri, tüketici hakları savunucuları, tüketiciler, rakipler, medya, çalışanlar, özel ilgi grupları, çevreciler, tedarikçiler ve hükümetler olarak belirtilmiştir. Turizm sektöründe yer alan paydaşlardan bazıları turizmin geliştirilmesi süreçlerine doğrudan dahil olduklarından, paydaşların algıları birbirinden farklılık göstermektedir (Akhtar vd., 2022). Özellikle farklı ilgi alanlarına ve bakış açılarına sahip çok sayıda paydaşın katılımı sayesinde, sürdürülebilir kalkınmayı etkileyen çeşitli sosyal, kültürel, çevresel, ekonomik ve politik konuların daha fazla dikkate alınmasını teşvik edebilmektedir (Bramwell ve Lane, 2000). Bu bakış açısından yola çıkarak Sautter ve Leisen (1999) çalışmalarında, turizm sektörünün paydaşlarını yerel işletmeler, yerel halk, eylemci gruplar, turistler, ulusal işletme zincirleri, rakipler, hükümet ve çalışanlar olarak belirlemiştir.

Küresel ölçekte organizasyonların işlevselliği ve geleceği açısından önem arz eden etkin paydaşların katılımı ve yönetimi, turizm sektörü için de aynı şekilde güncelliğini koruyan önemli sorunlardan birisidir. Turistik çekim potansiyeli bakımından oldukça zengin potansiyele sahip Türkiye'de, paydaşların belirlenmesi ve rollerini etkin şekilde gerçekleştirmeleri önem arz

etmektedir. Özellikle kırsal turizm potansiyeline sahip yerel ölçekteki kesimlerde turizm faaliyetlerinin tanıtımı, gelişimi ve başarısında yerel paydaşların rolü oldukça önemlidir. Ancak bu durum yalnızca devletin sorumluluğunda değil, yerel halkın, çeşitli kesimleri kapsayan kişi ve/veya grupların, örgüt ve kuruluşların ortak katılımlarıyla gerçekleştirilebilmektedir. Aydın ve Selvi (2012), kırsal turizmde rol oynayan paydaşları yerel yönetimler (valilik, kaymakamlık, belediyeler, il özel idareleri, köy idareleri, diğer mahalli idare birlikleri ve muhtarlıklar), sivil toplum kuruluşları (STK), üniversiteler ve kamu-özel birlikteliği ile kurulan diğer kuruluşlar olarak belirtmiştir. Bunun yanı sıra görsel ve yazılı medya araçları, turizm faaliyetlerinin tanıtımı, gelişimi ve sürdürülebilirliği bakımından önemli görülen paydaşlardan birisidir.

Paydaş katılımı, resmi ve gayri resmi olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Bu katımlar, kamuya açık oturumlar, danışma komiteleri, anketler, odak grupları, kamuoyu görüşmeleri, halk özel kurulları, iş birliği, kent inceleme kurulları, çalışma grupları, uygulama çalışmaları ve yazılı yorumlar şeklinde olabilmektedir (Byrd, 2007). Herhangi bir faaliyet için paydaşların katılım düzeyi ve sayısı faaliyetin niteliğine ve paydaşların konu ile ilgisine göre farklılık gösterebilmektedir. Alınacak küçük ölçekli kararlar ve acil durumlardaki kararlarda paydaş katılımı gerekmemektedir. Ancak, daha geniş kapsamlı etkileri olan karmaşık durumlarda aktif olarak paydaş katılımının mutlaka sağlanması önem arz etmektedir (NOAA, 2015: 2). Değerlendirilecek faaliyet için maksimum düzeyde ve çeşitli alanlardan paydaşların katılımını sağlamak oldukça önemlidir. Meffe ve arkadaşları (2002) çalışmalarında, paydaş katılımının ne zaman gerektiği ile ilgili; rutin sorunlardan ziyade özel sorunlar, artan sorunlardan ziyade büyük sorunlar, gönüllülükten ziyade gereklilik gerektirmesi ve oybirliği yerine tartışmalı durumlar olmak üzere dört kriter önermektedirler.

Turizm sektörünün geliştirilmesinde ve ülkesel veya bölgesel kalkınmanın sağlanmasında yerel yönetimlerin yerine getirmekle yükümlü oldukları birtakım sorumlulukları bulunmaktadır. Turizm faaliyetlerinin ülkesel veya bölgesel bakımdan öneminden yola çıkarak özgün ve etkin projeler geliştirmek ve bu hususta merkezi yönetimleri eyleme geçirici adımlar atmak, merkez ve yerel arasındaki iş birliğini ve koordinasyonu sağlamak, yerel yönetimlerin mevcut turizm potansiyelinin tümüyle ve etkin şekilde turizm sektörüne kazandırılması adına üstlenmesi gereken sorumluluklarıdır (Keskin, 2016). Yerel yönetimler doğrudan turizm amaçlı yatırım ve hizmetleri gerçekleştirerek, turizme olumlu katkı sağlayan altyapıyı geliştirilmesinde planlama ve uygulama işlevlerini yerine getirmekte ve aynı zamanda tüm bu faaliyetlerinin etkinliğinin sağlanabilmesi adına denetim fonksiyonunu görmektedirler (Ünlüönen ve Sevim, 2005). Bunun yanı sıra kamu ve özel sektör temsilcilerinden oluşan paydaşlar, destinasyon marka imajının geliştirilmesinde, tanıtım ve reklam faaliyetleri, konaklama olanaklarının artırılması, bölgeye özgü etkinliklerin artırılması ve bölgeye özgü hediyelik eşyaların çeşitlendirilmesi yoluyla markayı destekleyici ürünler tasarlanıp sunulması gibi rolleri de üstlenmektedirler (Ertaş ve Taş Gürsoy, 2016).

LİTERATÜR İNCELEMESİ

Küresel ölçekte değerlendirildiğinde, turizm sektörünü en önemli ekonomik itici güçlerden birisi olarak ifade eden Akhtar ve arkadaşları (2022) tarafından, sürdürülebilir turizm gelişimi için kilit rol oynayan paydaşların değerlendirilmesi amacıyla çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, turizmin büyümesinin zararlı etkisi nedeniyle, sürdürülebilir kalkınmanın gerektiği vurgulanarak, çalışmanın gerçekleştirildiği destinasyonda sürdürülebilir turizmin gelişimi konusunda önemli turizm paydaşlarıyla görüşülmüş ve konuyla ilgili görüşleri alınmıştır. Çalışmanın verileri nitel yaklaşım yöntemiyle, ana paydaşların sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin algıları, yarı yapılandırılmış görüşme kontrol listesi kullanılarak toplanmıştır. Çalışma

sonucunda, çalışma kapsamında değerlendirilen farklı paydaşlar gelecek nesiller açısından sürdürülebilirliğin sağlanarak çevrenin korunması gerektiği hususunda görüş birliği sağlamışlardır. Ayrıca, sürdürülebilirlik kavramının halk tarafından tam olarak bilinmemesi, hükümet ile yerel topluluk ve diğer paydaşlar arasındaki iletişim eksikliği, departmanlar arasındaki iletişim eksikliği ve hükümetin bu konuyla ilgili daha önce gerçekleştirilen araştırmalara karşı duyarsızlığı çalışmanın önemli sonuçlarını teşkil etmektedir.

Bir turistik destinasyonun gelişimindeki başarının, bölgedeki turizm paydaşlarının rolüne/katılımına bağlı olduğunu vurgulayan Amerta (2017) tarafından Jasri Turizm Köyü'nün gelişiminde turizm paydaşlarının rolünün belirlenmesi ve anlaşılması amacıyla nitel yöntem kullanılarak bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, Jasri Turizm Köyü'nde turizmin gelişiminde, başlangıcı veya planlanmasından, gelişme zamanına kadar olan süreçte yerel topluluk, hükümet ve yatırımcılardan oluşan turizm paydaşları Turizm Köyü'nün gelişiminin desteklenmesinde aktif ve doğrudan yer almıştır. Çalışmanın sonucunda, Jasri Turizm Köyü'nün erken planlanmasında ve gelişiminde turizm paydaşlarının rolünün önemli olduğu görülmüştür. Çalışmaya göre, Jasri Köyü'ndeki turizm paydaşlarının, Turizm Köyü'nün gelişiminin başarılı olması ve özellikle Jasri'nin Pakraman Köyü'ndeki yerel toplumun refahının gelecekte iyileştirilmesi bakımından önemli derecede çaba sarf ettikleri belirtilmektedir.

Bryd (2007), ilgili literatürü gözden geçirilerek ve sonuçlar çıkarılarak gerçekleştirdiği çalışmada, sürdürülebilir turizm gelişimi, paydaş katılımı ve bu katılımın sürdürülebilir turizm gelişiminin temel görüşüne nasıl dahil edildiği araştırmıştır. Sürdürülebilir turizmin gelişiminde başarı elde edilebilmesi için turizm paydaşlarının bu sürece katılım sağlamaları gerekmektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, turizm gelişiminde katkı sağlayacak paydaşların belirlenmesi ve turizm planlayıcılarının bu paydaşları gelişim sürecine nasıl dahil edebileceklerini belirlemeleridir. Çalışmada hem yönetim hem de halkın paydaş olarak katılımı perspektiflerinden düşünceler yer almaktadır. Sonuç olarak, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi bakımından kullanılan tanımlara dayalı olarak, mevcut ziyaretçiler, gelecekteki ziyaretçiler, mevcut ev sahibi topluluk ve gelecekteki ev sahibi topluluk olarak dört farklı grup belirlenmiştir.

Şanlıoğlu ve Demirezen (2020), turizm odaklı kalkınma sürecinde Kayseri ilinde karşılaşılan başlıca sorunların tespit edilerek bu sorunlara yönelik çeşitli çözüm önerilerinin ortaya konulması amacıyla nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Kayseri'de bulunan 20 turizm paydaşı ile yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılarak veriler elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, turizm odaklı kalkınma sürecinde yatırım, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz olduğu, destinasyona ilişkin yönetim örgütü ve genel bir turizm master planının olmaması, güçlü bir marka algısının ve imajının geliştirilememesi, turizmin tek sezona ve bir bölgeye yoğunlaşması, turizm işletmelerinin nicelik ve nitelik bakımından yeterli olmaması, nitelikli işgücünün eksikliği, yerel halkın turizme aktif katılımının sağlanamaması, teşvik ve finansman konusunda sorunların yaşanması ve paydaşlar arasında işbirliğinin yeterli düzeyde olmaması gibi sorunlar tespit edilmiş ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Aydın ve Selvi (2012) tarafından, kırsal turizm olarak değerlendirilen Artvin'in Arhavi ilçesinin tanıtımındaki süreçte yerel paydaşların rolünün araştırılması amacıyla nitel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanarak toplanmıştır. Çalışma kapsamında Arhavi ilçesindeki 7 yerel turizm paydaşı ile yapılan görüşmelerde kısa notlar tutulmuş ve sesli kayıt cihazı kullanılmıştır. Gerçekleştirilen içerik analizi doğrultusunda, araştırmada kırsal turizmde tanıtım çalışmalarının daha çok bakanlık, belediye, turizm derneği çalışanları bünyesinde yürütüldüğü, diğer paydaşların ise bu sürece çok fazla dahil olmadıkları görülmüştür. Araştırma sonucuna göre yerel turizm paydaşlarının, turizmin tanıtımında etkin rol oynadıkları ancak, genel olarak tanıtımda yetersiz ve etkisiz

kaldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca tanıtım araçlarının paydaşlar tarafından etkin olarak kullanılmadığı, yöredeki konaklama imkanlarını eksikliği ve yerel halkın turizm konusunda yeterli düzeyde eğitime sahip olmaması gibi sorunlar belirtilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Artvin'in ilçesi olan Hopa'da turizm ile ilgili faaliyet gösteren kurum ve kuruluş yetkililerinin ilçedeki turizm faaliyetlerinin gelişimi ile ilgili düşünceleri kapsamında, ilçedeki turizm sektörüne yönelik tespit, görüş ve önerilerini belirleyebilmektir. Araştırma, Artvin ilinin en kalabalık ilçesi olan ve önemli turizm arz değerlerine sahip Hopa ilçesinde hizmet veren ve faaliyet gösteren kurum ve kuruluşları kapsamaktadır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu çalışmada, Hopa ilçesinin turizm bakımından paydaş görüşlerinin değerlendirilmesi yapılmaktadır. Dolayısıyla konu ve kapsam bakımından çalışmaya daha fazla katkı sağlayacağı düşünüldüğü için nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada örneklem olarak, Hopa ilçesinde turizm alanında hizmet veren ve faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların yetkilileri ve yöneticileri arasından gönüllü olarak mülakatlara katılım sağlayan 14 kişi belirlenmiştir. Bu kapsamda veri toplama aşamasında yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden yararlanılmış, hazırlanan mülakat sorularına görüşme aşamalarında farklı sorular da eklenebilmiştir. Mülakatlar sonucunda elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle incelenerek düzenlemeleri gerçekleştirilmiş ve özetlenerek yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında katılımcıların konu ile ilgili bakış açılarını tespit etmek amacıyla ilgili literatürden (Akyol, 2021; Şanlıoğlu ve Demirezen, 2020) yararlanılarak hazırlanan aşağıdaki mülakat soruları yöneltilmiştir;

- Hopa'daki turizm geliştirme uygulamaları ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
- Yerel yönetimlerin turizm ile ilgili çalışmaları hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- Hopa'daki turizm yatırımları, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri hakkında düşünceleriniz?
- Hopa'daki turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi konusundaki tespit ve önerileriniz nelerdir?

Katılımcılar ile görüşmeler daha önceden planlanan randevu ve programlara uyularak Hopa Ticaret ve Sanayi Odası'nın konferans salonunda gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze yapılan mülakatlarda her bir görüşme ortalama 20-30 dakika aralığında tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği aracılığıyla mevcut durum ortaya çıkarılmaya çalışılmış ve araştırmada elde edilen verilerin analizi betimsel bir yaklaşımla değerlendirilmiştir (Karasar, 2002). Böylece betimsel analiz için bir çerçeve belirlenmiş, veriler belirlenen çerçeveye göre işlenmiş, bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Çalışma kapsamında kaç kişiyle, ne zaman ve nerede görüşüldüğü çalışmanın bulgular kısmında detaylı olarak açıklanmış, analiz aşamasında katılımcı görüşlerini destekleyen alıntılara yer verilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Katılımcılardan elde edilen kurum ve görev bilgileri, turizm endüstrisi içerisindeki süreleri, turizm ile ilgili mevcut kurum ve yetki bilgileri, hangi sektörde oldukları, Hopa ilçesinde çalışma ve ikamet süreleri bilgileri elde edilen araştırma verilerine doğruluk, güvenilirlik ve geçerlilik katmaktadır. Diğer yandan, nitel araştırmalarda örneklem sayısı ile ilgili farklı görüşler yer alsa da Creswell (1997) ile Corbin ve Strauss (2015) örneklem boyutunun 6 ila 10 arasında değişebileceğini önermektedir. Bu doğrultuda, çalışma kapsamında belirlenen 14 kişi araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik olgularına katkı sağlamaktadır.

Etik Kurul Bilgisi

Artvin Çoruh Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 29.07.2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda E-18457941-050.99-56733 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Katılımcıların demografik bilgileri kapsamında cinsiyet, yaş, eğitim durumu, eğitim aldığı alan bilgilerinin yanında çalıştığı kurum, kurumdaki görevi, turizm endüstrisi içerisindeki süresi, mevcut görevindeki süresi, Hopa’da ikamet süresi gibi durum ve bilgilerinin öğrenilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında yüz yüze görüşülen katılımcıların demografik bilgileri ile diğer durum detayları aşağıdaki tabloda verilmektedir (Tablo 1).

Demografik Bulgular

Araştırma bulgularına göre; katılımcıların on ikisi erkek, ikisi kadındır. Katılımcıların yaşları; 18-30, bir kişi; 31-50, yedi kişi, 51 ve üzeri 6 kişidir. Katılımcıların eğitim düzeyleri; lise, 2 kişi; ön lisans 3 kişi; lisans 8 kişi; lisansüstü ise 1 kişi olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların eğitim aldığı alan bilgileri ise; işletme, 4 kişi; elektrik, 3 kişi; iktisat, 2 kişi, bilgisayar, muhasebe, eğitimi maliye ve tıp, 1’er kişi olarak belirlenmiştir. Katılımcıların çalıştığı kurum bilgileri kapsamında; otel işletmesi, 6 kişi; sivil toplum kuruluşu, 4 kişi; seyahat acentesi, 2 kişi; serbest meslek ve kamudan 1’er kişi katılım sağlamıştır. Katılımcıların kurumlarında yaptıkları görevlerde; müdür/yönetici/sorumlu, 6 kişi; başkan ve sahibi, 3’er kişi; müdür yardımcısı ve emekli 1’er kişi yer almaktadır. Katılımcıların turizm endüstrisi içerisindeki süresi incelendiğinde; 4 kişinin 1-5 yıl arası, 3 kişinin 16-20 yıl arası, 2’şer kişinin 1 yıldan az, 6-10 yıl arası ile 21 ve üzeri yıl, 1 kişinin ise 11-15 yıl arası olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların mevcut görevlerindeki süreleri incelendiğinde; 7 kişinin 1-5 yıl arası, 3 kişinin 16-20 yıl arası, 2’şer kişinin de 6-10 yıl arası ile 21 yıl ve üzeri oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların Hopa’da ikamet ettikleri süre ise 12 kişi ile 21 yıl ve üzeri, 1’er kişi ile de 6-10 yıl arası ve 16-20 yıl arası oldukları tespit edilmiştir.

Mülakat Analizleri ve Betimleyici Bulgular

Araştırmanın analiz aşamasında katılımcılar K1, K2, ..., K14 şeklinde ifade edilmektedir. Araştırma kapsamında konu ile ilgili sorular dört farklı soru kapsamında katılımcıların Hopa ilçesindeki turizm faaliyetlerine bakış açıları ve önerilerinin belirlenebilmesine çalışılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda katılımcılara ilçedeki turizm geliştirme uygulamaları hakkında düşünceleri, yerel yönetimlerin turizm ile ilgili çalışmaları hakkında düşünceleri, ilçedeki turizm yatırımları ile tanıtım ve pazarlama faaliyetleri hakkında düşünceleri, ilçedeki turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi konusunda tespit ve önerileri sorulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Paydaşların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Eğitim Aldığı Alan	Kurum	Görevi	Turizm Sektöründeki Süresi	Mevcut Görevindeki Süresi	Hopa'daki Faaliyet Süresi
K1	Erkek	60	Lisans	İktisat	Sivil Toplum Kuruluşu	Yönetim Kurulu Başkanı	5	10	60
K2	Erkek	49	Lisans	Bilgisayar	Sivil Toplum Kuruluşu	Konsey Başkanı	15	1	25
K3	Erkek	58	Önlisans	Elektrik	Otel İşletmesi	Sahibi	4	1	58
K4	Erkek	45	Önlisans	Muhasebe	Seyahat Acentası	Müdür	20	20	45
K5	Erkek	63	Lisans	Eğitim	Serbest	Emekli	-	30	20
K6	Erkek	55	Lisans	İktisat	Otel İşletmesi	Müdür	35	17	55
K7	Erkek	30	Lisans	İşletme	Sivil Toplum Kuruluşu	Proje Birimi Sorumlusu	-	1	30
K8	Kadın	42	Lisans	İşletme	Sivil Toplum Kuruluşu	Kooperatif Başkanı	1	1	23
K9	Erkek	44	Lise	Elektrik	Otel İşletmesi	Sahibi	5	5	44
K10	Erkek	48	Lisans	İşletme	Kamu	Yönetici	20	4	40
K11	Erkek	51	Lisans	İşletme	Otel İşletmesi	Müdür	10	5	6
K12	Kadın	38	Önlisans	Maliye	Seyahat Acentası	Müdür Yardımcısı	10	10	38
K13	Erkek	48	Lise	Elektrik	Otel İşletmesi	Muhasebe Müdürü	30	25	30
K14	Erkek	65	Doktora	Tıp	Otel İşletmesi	Sahibi	18	18	60

Katılımcıların Hopa'daki Turizm Geliştirme Uygulamaları ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Hopa'daki turizm geliştirme uygulamalarına yönelik katılımcı görüşleri daha çok il genelinde yürütülen stratejik planlarla ilgili olup bu planların yetersiz kaldığı yönündedir. Katılımcıların bu konudaki bazı ifadeleri şu şekildedir:

K1: *"Başta valilik olmak üzere farklı kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan ve yürütülen stratejik planlar kapsamında ilçeye yer verildiğini biliyorum. Strateji planlarında turizm başlığına yer verilmektedir."*

K5: *"Bazı kurum ve kuruluşların il genelinde bir stratejik planlama çalışmaları olduğunu biliyorum ama ilçe özelinde rastlamadım. Mevcut stratejik planların yetersiz olduğunu düşünüyorum."*

K6: *"Stratejik planlama çalışmalarının olduğunu biliyorum fakat bu çalışmaların özellikle uygulama aşamasında sıkıntılar olduğunu düşünüyorum."*

K12: *"İl genelinde ve ilçe özelinde yapılan tüm planlamaların kağıt üzerinde kaldığını düşünüyorum. Bazı kurum ve kuruluşların stratejik planlama çalışmalarının olduğunu duyuyorum fakat bunların uygulandığını görememekteyiz. Planlama çalışmalarının yerel halkla paylaşılması, bu konuda tüm paydaşların bilgilendirilmesi gerekmektedir."*

Katılımcıların Yerel Yönetimlerin Turizm ile İlgili Çalışmaları Hakkında Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Yerel yönetimlerin turizm ile ilgili çalışmaları hakkında katılımcı düşüncelerinin genel olarak yeterli olmadığı, daha fazla iş birliği içerisinde olunması gerektiği yönündedir. Katılımcılardan alınan bilgi ve ifadelerin bazıları şu şekildedir:

K2: *"Yerel yönetim klasik belediyeçilik anlayışı çerçevesinde hizmet vermektedir. İlçede turizm alanında hizmet veren ve faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar kendi gayret ve atılımları doğrultusunda çalışmalar yürütmektedir."*

K9: *"Yerel yönetimlerin turizm konusunda çalışmaları olmakla birlikte yeterli bu durumun olduğunu düşünmüyorum. Turizm faaliyetlerinin özellikle yılın her ayında yapılabilmesi adına çalışmalar içerisinde bulunulmalıdır."*

K13: *"İlçe genelinde ulusal hatta uluslararası anlamda değerlendirilebilecek turizm potansiyeli olmakla birlikte özellikle yerel yönetimlerin bu konuyu tam olarak değerlendirebildiğini düşünmüyorum. Komşu destinasyonlarda gerçekleştirilen faaliyetler örnek alınabilir."*

Katılımcıların İlçedeki Turizm Yatırımları ile Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri Hakkında Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Katılımcılar, ilçedeki turizm yatırımları ile tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin gelişme içerisinde olduklarını fakat henüz yeterli olmadığı görüşünde birleşmektedir. Katılımcıların konu ile ilgili ifadelerinin bazıları şu şekildedir:

K7: *"Konu ile ilgili irili ufaklı yatırımların olduğunu görmekteyim fakat bu çalışmalar yerel ve bölgesel çaplı kalmaktadır. Bu yatırımların ulusal, hatta uluslararası alanlarda bilinirliklerinin olması gerekmektedir. Bunun için de tanıtım ve pazarlama faaliyetleri etkin bir biçimde yürütülmelidir."*

K10: *"Turizm yatırımları yeterli gibi gözüксе de bu yatırımların tanıtım ve pazarlama yönlerinin zayıf olduğunu düşünüyorum. İşletme sahipleri ve yöneticiler yatırımlarını yerel ölçekte yeterli görmektedir."*

Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine gerek duymamaktadır. Atılan adımlar ve çalışmalar yerel ve bölgesel çapta kalmaktadır.”

K14: “İlçe genelinde turizm yatırımları kontrollü bir şekilde yürütülmelidir. Özellikle ilçenin çevre dokusuna uyumlu adımlar atılmalı, kontrollü gelişim sağlanmalıdır. Destinasyonla ilgili tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin bu düşüncelerle gelişim göstermesi için özellikle yerel yönetimlerin yatırımcıları bu yönde yönlendirmeleri gerekmektedir.”

Katılımcıların Hopa İlçesindeki Turizm Faaliyetlerinin Geliştirilmesi Konusundaki Tespit ve Önerilerine Yönelik Bulgular

Katılımcıların tamamının Hopa ilçesindeki turizm faaliyetlerinin gelişebileceği yönünde düşünceleri bulunmaktadır. Bu konuda fikir ve izlenimleri genel anlamda olumludur. Katılımcıların konu ile ilgili tespit, görüş ve önerilerinin bazıları şu şekildedir:

K3: “İlçedeki turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde bir yaklaşım ilçede on iki ay turizmin olması demektir. Konu ile ilgili tüm paydaşların iş birliği ve koordineli bir yaklaşım içerisinde hareket etmeler beklenmektedir. Destinasyondaki doğal, kültürel ve tarihi yapı ile değerlerin tanıtım ve pazarlama faaliyetleri etkin bir biçimde yapılma, verimli neticeler alınması yönünde çalışmalar yürütülmelidir.”

K4: “Hopa ilçesine yönelik turizm çalışmalarının artırılması gerekmektedir. Bu konuda başta yerel yönetimler olmak üzere tüm paydaşlara iş düşmektedir. Konaklama üniteleri artırılmalı, işletmelerde nitelikli personel istihdam edilmelidir. Personel yetiştirme konusunda turizm eğitimi veren üniversite birimlerinden destek alınmalı, ortak projeler oluşturulmalıdır.”

K8: “İlçede turizm konusunda bilgilendirme çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Yerel yönetimlerin turizm konulu toplantılarına konu ile ilgili tüm paydaşların katılımları sağlanmalıdır. Özellikle genç nesil bu konuda bilinçlendirilmeli, sürdürülebilir bir yaklaşım sergilenmelidir.”

K11: “İlçe genelinde turizm altyapı ve üstyapı eksiklikleri tamamlanmalıdır. Destinasyonda yaşanabilecek doğal afetler konusunda önlemler artırılmalı, özellikle yaz dönemlerinde gerçekleşmesi muhtemel sel baskınlarına çözümler üretilmelidir. Alternatif turizm canlandırılmalı, mahalle ve köylerdeki yerel değerler gün ışığına çıkarılmalıdır.”

SONUÇ ve ÖNERİLER

Hopa, Karadeniz sahil kıyısının son ilçesi olan Kemalpaşa'dan bir önceki ilçe olarak bilinmektedir. Coğrafi konumu itibari ile Doğu Karadeniz Bölgesi'nin ticaret kenti konumunda yer alan Hopa, kültürel ve turistik anlamda bölgenin öne çıkan destinasyonları arasında yer almaktadır. İlçe, Sarp Sınır Kapısı'na olan yakınlığı ile ülke ve bölge lojistik endüstrisinde de söz sahibi bir konumda bulunmaktadır (Akyürek, 2014: 6). Doğal, kültürel ve tarihi değerleriyle önemli bir potansiyele sahip olan Hopa ilçesi, turizm faaliyetlerine yönelik birçok değer, alan ve etkinlikleri de barındırmaktadır.

Mevcut ve potansiyel bu değerlerin bilinirlik düzeylerinin artması için ilçe turizm faaliyetlerine içerisinde yer alan tüm kurum, kuruluş ve işletmelere görev düşmektedir. İlçede yer alan tüm paydaşların destinasyonun gelişim faaliyetlerine katılımları, faaliyetlerde etkin derecede rol almaları gerekmektedir. Turizm konusunda ilgili tüm paydaşlar Hopa ilçesinin yatırım, tanıtım, pazarlama ve planlama çalışmaları içerisinde yer almalı, düşüncelerini belirtmeli, tespit edilen sorunlarla ilgili çözüm önerileri sunmalıdır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında Hopa ilçesinde

turizm alanında faaliyet gösteren, hizmet veren kurum ve kuruluşların yetkililerinin destinasyon genelindeki turizm hareketlerine bakış açıları incelenmekte ve değerlendirilmektedir.

Katılımcıların Hopa ilçesindeki turizm geliştirme uygulamaları ile ilgili düşüncelerine yönelik bulgular doğrultusunda öne çıkan tespit ve öneri, ilgili paydaşların özellikle valilik çatısı altında yürütülen tüm planlamalarda yer alması gerekliliği konusundadır. Bu doğrultuda, ilçedeki doğal, kültürel, tarihi ve turistik arzlarıyla ilgili tüm bilgilendirme akışlarının il merkezindeki yetkili kişi ve kurumlara doğru bir biçimde aktarılması gerekmektedir. Hopa ilçesindeki turizm geliştirme uygulamaları kapsamında ele alınan tüm stratejik planlamalar kısa vadeli değil, orta ve uzun vadeli yapılmalıdır. Bu konudaki en önemli nokta ise yapılan planlamaların uygulamaya koyulma aşamalarında da başarı gerektirdiği konusudur.

Katılımcıların yerel yönetimlerin turizm ile ilgili çalışmaları hakkında genel düşünceleri olumsuz yakındır. Yerel yönetimlerin turizm ile ilgili çalışmalar konusunda yeterli olunmadığı yönünde görüş belirten katılımcılar özellikle belediye faaliyetlerinin bu yönde çalışmalar yürütmesi gerektiğini belirtmektedir. Komşu destinasyonlardan ve büyükşehir örneklerinden yararlanılarak stratejilerin geliştirilmesi yönünde görüş belirten katılımcılar, özellikle deniz turizmine yönelik adımlar atılmasını tavsiye etmektedir. Konu ile ilgili yerel yönetimlerin diğer paydaşlarla tüm konularda iş birliği içerisinde olmaları gerekmektedir. Özellikle tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde gerekli çabalar gösterilmeli, yerel ve bölgesel gayretler ulusal ve uluslararası alanlara da yansmalıdır.

İlçedeki turizm yatırımlarının yeterli olmadığını belirten katılımcılar, etkin ve verimli bir şekilde yürütülecek tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine ihtiyaç olduğu yönünde görüş bildirmektedir. İlçe sınırları içerisinde bulunan bazı doğal, kültürel ve tarihi değerler kamu desteklerinden yeterince yararlanamadıkları için turistik açıdan destinasyona faydalı olamamaktadır. Katılımcılar, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yöresel ve bölgesel çapta yeterli olabildiğini fakat bu çalışmaların ulusla ve uluslararası boyutlarda yeterli olmadığını görüşünde birleşmektedir. Katılımcıların, destinasyonda gerçekleştirilebilecek yatırımların artması için turizm çeşitlendirilmesine gidilmesi gerektiği, niş pazarlar meydana getirilmesi yönünde adımların atılmasının şart olduğu yönünde fikirler beyan etmektedir. Bu yöndeki tutum ve davranışlar potansiyel turizm faaliyetlerinin ortaya çıkmasına, yatırımların da artmasına katkı sağlayacaktır.

Katılımcıların Hopa ilçesindeki turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi konusundaki tespit ve önerilerde öne çıkan başlıklar şu şekildedir;

- Yerel değerlerin turizm kazandırılması sağlanmalıdır.
- Komşu ülke Gürcistan'la iş birliğinin daha aktif olması gerekmektedir.
- Öncelikli ele alınması gereken konuların başında turizm eğitimi gelmektedir.
- Turizm işletmelerinin nitelik ve nicelik açılarından gelişim göstermesi gerekmektedir.
- Hizmet sektörü ile üniversite işbirliğinin artırılmasına önem gösterilmelidir.
- Paydaş iş birliği sağlanmalı, bu oluşumun içerisinde yerel halk mutlaka yer almalıdır.
- Doğal, kültürel, tarihi ve turistik değerlerin tanınırlık ve bilinirlik düzeylerinin artırılmasına yönelik çalışmalar artırılmalıdır.
- Yerel ve bölgesel değerlerin tanıtımları ulusal ve uluslararası platformlarda da yer almalıdır.
- Hopa özelinde ve Artvin genelinde akademik çalışmaların artırılmasına yönelik teşvik ve yönlendirmeler yapılmalıdır.

Tüm bu konu başlıklarına yönelik paydaş iş birliği gerekmekte, eş güdümlü bir yapılanma sağlanmalıdır. Bu iş birliği ve yapılanma içerisinde turizmle doğrudan ve dolaylı tüm paydaşlar; mülki idare amirlikleri, yerel yönetimler, turizm işletmeleri, sivil toplum kuruluşları, meslek birlikleri ve odalar, eğitim kurumları, turizm çalışanları, yerel halk, yerli ve yabancı ziyaretçiler yer almalıdır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ile literatür karşılaştırıldığında benzer neticeler dikkat çekmektedir. Turizm işletmelerinin nitelik ve nicelik bakımından eksik olmaları, nitelikli iş gücü eksikliği, yerel halkın turizm aktivitelerinden uzak kalması, paydaş iş birliği sorunları, yetersiz ve etkisiz tanıtım çalışmaları, turizm eğitimi konusundaki eksiklikler Şanlıoğlu ve Demirezen (2020), Aydın ve Selvi (2012), Bryd (2007) çalışmalarında da tespit edilen sonuçlardır. Bundan sonraki araştırmacılara; Hopa destinasyonu özelindeki turizm temalı çalışmaların artırılması önerilmektedir. İlçenin turizm değerlerini, sorun ve çözüm önerilerini dikkate alacak araştırmalar Hopa'ya ve Artvin'e katkı sağlayacaktır. Literatürde yer alması muhtemel Hopa çalışmaları, il genelinde yürütülecek farklı araştırmaları beraberinde getirecektir. Gerçekleşmesi muhtemel tüm bu süreçler, sadece Hopa ilçesi veya Artvin iline yönelik değil, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin tamamının turizm literatürünü kuvvetlendirecek ve çeşitlendirecektir.

KAYNAKÇA

- Akhtar, S., Bukhari, S. A. and Najar, P. A. (2022) Key Stakeholder's Perspective Towards Sustainable Tourism Development. *Eco. Env. & Cons.* 28 (January Suppl. Issue), 388-392.
- Akyol, C. (2021). Sürdürülebilir Turizm Anlayışı Kapsamında Bir Destinasyon Yönetim Modeli Önerisi. *İMGELEM*, 5(9), 507-540.
- Akyürek, O. (2014). *Hopa - Karadenizin Son Limanı*. Artvin: Hopa Belediyesi.
- Amerta, I. M. S. (2017). The role of Tourism Stakeholders at Jasri Tourism Village Development, Karangasem Regency. *International Journal of Social Sciences and Humanities (IJSSH)*, 1(2), 20-28.
- Artvin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2022). Artvin Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Brifing Dosyası, Ocak 2022.
- Artvin İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, (2022). <https://nvi.gov.tr/artvin>. (Erişim Tarihi: 23.06.2022).
- Aydın, E. ve Selvi, M. S. (2012). Kırsal Turizm Tanıtımında Yerel Paydaşların Rolü: Arhavi Örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 2(2), 133-144.
- Bramwell, B. and Lane, B. (2000). *Collaboration and Partnerships in Tourism Planning*. (Ed: B. Bramwell and B. Lane), *Tourism Collaboration and Partnerships: Politics, Practice and Sustainability* (1-19), Great Britain: Channel View Publications.
- Bryson, J. M. (2004). What to do When Stakeholders Matter: Stakeholder Identification and Analysis Techniques. *Public Management Review*, 6(1), 21-53.
- Bunghez, C. L. (2016). The Importance of Tourism to A Destination's Economy. *Journal of Eastern Europe Research in Business & Economics*, 2016(2016), 1-9.
- Byrd, E. T. (2007). Stakeholders in Sustainable Tourism Development and Their Roles: Applying Stakeholder Theory to Sustainable Tourism Development. *Tourism Review*, 62(2), 6-13.
- Corbin, J. and Strauss, A. (2015). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (4th ed.). CA: SAGE Publications.

- Creswell, J. W. (1997). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Traditions*. CA: SAGE Publications.
- Duarte Alonso, A. and Nyanjom, J. (2017). Local Stakeholders, Role and Tourism Development. *Current Issues in Tourism*, 20(5), 480-496.
- Ertaş, M. ve Taş, İ. (2016). Destinasyon Marka İmajında Paydaş Etkisi: Pamukkale Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 159-179.
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston: Pitman.
- Freeman, R. E. (2010). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. New York: Cambridge University Press.
- Gavurova, B., Ivankova, V., Rigelsky, M. and Přívarová, M. (2020). Relations Between Tourism Spending and Global Competitiveness: An Empirical Study in Developed OECD Countries. *Journal of Tourism and Services*, 21(11), 38-54.
- Gunn, C.A. (1994). *Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases*. Washington DC: Taylor and Francis.
- <https://www.milliyet.com.tr/egitim/haritalar/artvin-haritasi-artvin-ilceleri-nelerdir-artvin-ilinin-nufusu-kactir-kac-ilcesi-vardir-6309236> (Erişim Tarihi: 24.06.2022).
- İnanır, A. (2019). Stakeholder Relations in Tourist Destination Management: The Case of Lakes Region. *Journal of Turkish Tourism Research*, 3(3), 517-541.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Katkat Özçelik, M., Oğan, E. ve Aktaş Güzel, S. (2015). Sarp Sınır Kapısından Gerçekleştirilen Sınır Ticareti ve Artvin Ekonomisine Etkileri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(13), 219-242.
- Keskin, A. (2016). Yerel Kalkınmada Yerel Yönetimlerin Rolü: Turizm Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(1), 143-154.
- Long, P. E. (1997) *Researching Tourism Partnership Organizations: from Practice to Theory to Methodology*. (Ed: P. Murphy) *Quality of Management in Urban Tourism* (235-251). Wiley: Chichester.
- Meffe, G., Nielsen, L., Knight, R. L. and Schenborn, D. (2002). *Ecosystem Management: Adaptive, Community-Based Conservation*. USA: Island Press.
- Malik, S. (2018). Importance of Training and Development in Tourism Industry. *International Refereed Journal of Reviews and Research*, 6(1), 11-19.
- NOAA, (2015). Introduction to Stakeholder Participation. Social Science Tools for Coastal Programs, Office for Coastal Management: www.coast.noaa.gov (Erişim Tarihi: 20.06.2022).
- Oğan, Y. ve Durlu Özkaya, F. (2021). *Gastro Artvin*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Roxas, F. M. Y., Rivera, J. P. R. and Gutierrez, E. L. M. (2020). Mapping Stakeholders' Roles in Governing Sustainable Tourism Destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 45, 387-398.
- Sautter, E. T. and Leisen, B. (1999). Managing Stakeholders, A Tourism Planning Model. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 312-328.

Sharpley, R. (2000). Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide, *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 1-19.

Şanlıoğlu, Ö. ve Demirezen, B. (2020). Turizm Odaklı Kalkınma Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar: Kayseri İli Örneği. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 845-867.

Tokhiroviç, T. K., Mamarasulovna, T. Z. and Maxmaniyozoviç, X. Z. (2022). The Role and Importance of Tourism in the Regions. *Miasto Przyszłości*, 24, 431-433.

Timur, S. and Getz, D. (2009). Sustainable Tourism Development: How do Destination Stakeholders Perceive Sustainable Urban Tourism?. *Sustainable Development*, 17(4), 220-232.

UNWTO. (2022). World Tourism Barometer. *May 2022 Excerpt*, 20(2), 1-8. Retrived from: <https://www.unwto.org/> (Erişim Tarihi: 24.06.2022).

Ünlüöner, K. ve Sevim, B. (2005). Turistik Arz Kaynaklarının Değerlendirilmesinde Yerel Yönetimlerin, Sivil Toplum Örgütleri, Eğitim Kurumları ve Örgütleri, Eğitim Kurumları ve Yerel Medyanın Rolüne İlişkin Bir Uygulama: Zonguldak İli Örneği Uygulama: Zonguldak İli Örneği. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 54-73.